

Традиції та обряди українського народу

Виконала
Студентка 218 групи
Бовсуновська Ольга

Сторінка історії

Коріння більшості народних свят йде за часів язичества. Не дивлячись на тисячолітнє зусилля православної церкви по їх викорінюванню, багато хто із стародавніх обрядів і ритуалів зберігся в народній традиції до наших днів. Частина таких обрядів церква уміло пристосувала до своїх свят, а окремі народні свята стали частиною або продовженням церковних свят.

Традиції та обряди

У різних народів свою спадщину і звичаї, сформовані впродовж століть або навіть тисячоліть. Звичаї - це обличчя народу, глянувши в яке ми відразу можемо дізнатися, який це народ. Звичаї - це ті не писані правила, яким люди йдуть повсякденно в своїх найменших домашніх турботах і найбільш важливої суспільної діяльності.

З незапам'ятних часів було трепетним ставлення до традицій. Навіть після прийняття християнства українці зберегли багато своїх народні старовинні звичаї, тільки об'єднавши їх з релігійними. І сьогодні, через тисячі років, вже непросто виявити грань, де в українських звичаях закінчується стародавня культура, а де починається християнська.

Різдво

Одним з основних українських звичаїв є святкування Різдва. У передріздвяний день - 6 січня - відзначається Святвечір. Основними стравами на Святий вечір є кутя - рисова або пшенична каша з медом, родзинками і маком, а також узвар - компот із сухофруктів. Всього, за звичаєм, у Свят вечір подають 12 пісних страв. А ось 7 січня, на юрба колядників ходила з торбами для збору гостинців. Вони вибирали собі головного - Березу (або Брезая), латкового (який збирав сало й ковбаси), скарбника, хлібоношу, звіздаря (носив зорю), танцюристів, дзвонарів, скрипалів і т.д. Коляда тривала кілька ночей, поки не обходили кожен будинок у поселенні.

«Старий новий рік»

Другим великим святом був Старий Новий рік – день святого Василя. На передодні старого Нового року (13 січня - свято Маланьї або Маланки) прибирали у хаті та готували Щедру вечерю, столи повинні ломитися від явств). Подавали багато численні мучні блюда: вареники, млини, книші, пироги и пиріжки, калачі; м'ясні блюда: печеня, буженину, ковбаси, печінку, а також домашні різносоли. Старалися приготувати як можливо більше скоромних блюд, щоб було багато їжі весь рік.

19 січня — хрещення Ісуса

Люди і церковні служителі приходять до святково прибраної христильниці.

Священик читає молитви на освячення води, благословляє воду хрестом через його занурення у воду при співі тропаря. Після водосвяття священик благословляє людей освяченою водою. Люди набирають її у посуд і несуть до домівок, щоб за сніданком скуштувати свяченої водички.

Від найдавніших часів християнська Церква вважає освячену йорданську воду за велику святість. Її бережуть цілий рік, ласкаво називаючи "водичкою - йорданичкою". Ця вода має силу очищувати і зцілювати душу й тіло людини. Йорданською водою також скроплюють оселю, щоб оминало всяке нещастя і гарно велося в домі.

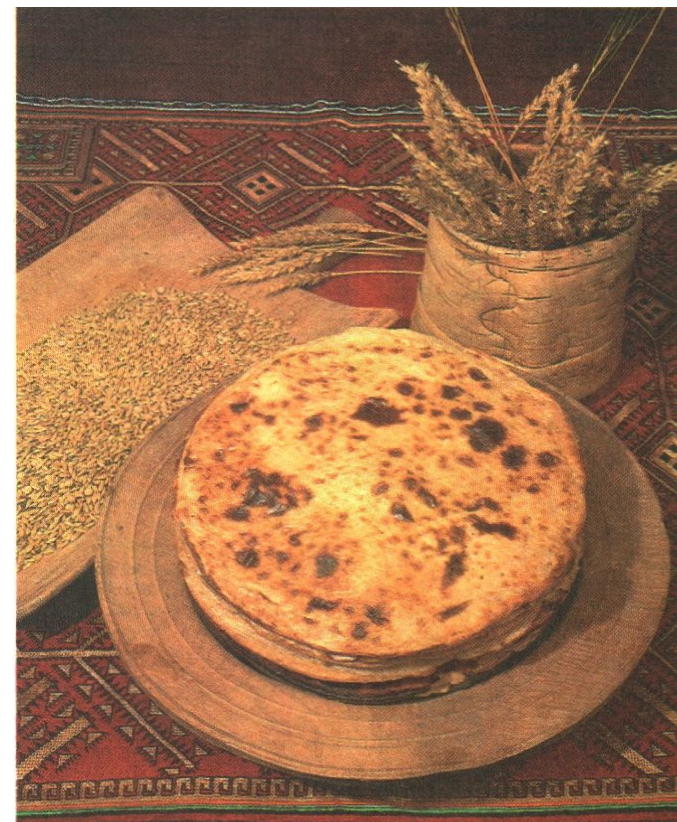

Масляна

Ще один популярний український звичай - тиждень Масляної. Це свято існував на Русі ще в дохристиянські часи. Звичай передбачає проводи зими і зустріч весни. Після появи християнства на Русі Масляну відзначають в останній тиждень перед Великим постом.

Основні відмінності свята - це млинці і народні гуляння. У стародавній Русі млинець вважали символом сонця, так як він, подібно до сонця, теж жовтий, круглий і гарячий, і вірили, що з'їдаючи млинець, люди отримують частинку його тепла і сили.

Вербну неділю

відзначаємо на згадку тріумфального в'їзду Ісуса Христа в Єрусалим. Люди, що його зустрічали, розстелили перед Ним свій одяг немов пишний килим. Інші зрізували пальми гілки і кидали їх Йому під ноги. Усі, що йшли навколо викликували: "Осанна Синові Давида! Благословен, хто йде в Ім'я Господнє..."

З посвяченими гілками верби у нашому народі пов'язані різні звичаї. Ці гілки ставили в хаті за іконами чи садили на городі. Ними благословили худобу, коли перший раз виганяли її на поле пастися. З посвяченою вербою господар обходив своє обійстя, щоб захоронити його від нечистої сили. Гріх було топтати ногами свячену вербу, а тому навіть найдрібніші галузки, що залишалися після освячення, спалювали на вогні, щоб не потрапило під ноги.

Вербу садять на городі, коли принесуть з церкви на щастя молоді: коли верба прийметься — дівчина вийде заміж, а хлопець одружиться і будуть здорові;

Пасха

Свято Воскресіння Господнього або Великдень святкують в перший тиждень після весняного рівнодення і повного місяця. Разом з людьми його відзначає і пробуджується природа. Сімейний обід в цей день готують особливо урочисто і прикрашають квітами.

Звичай фарбувати яйця - обов'язковий атрибут свята. Також на Великдень існує звичай вітати один одного радісним вигуком «Христос воскрес!», На що відповідають - «Воістину воскрес!» Це вітання висловлює радість віруючих, аналогічну радості апостолів, які дізналися про воскресіння Христа.

Оригінальний орнамент писанок, не тільки чарує своєю вишуканістю, мініатюрністю, гармонією колориту, він несе прадавні символи світорозуміння і природи, єднає з традицією минулого. Українська писанка в світі є символом нашого народу.

В День Трійці

у часи преславні,

в землі святій у давнії літа

із неба Дух святий неждано

зійшов на учнів Господа Христа.

У християнській символіці зелена барва так само символізує життя. Зеленими гілками і квітами на Трійцю прикрашають храми й церковні подвір'я, а священники освячують оберемки зелені, які люди приносять до церкви.

Цікаво, що образ Трійці українці шанують ще з дохристиянських часів. Різдвяний трисвічник, що зветься "трійця", колядки про створення світу, гаївки-веснянки, троїстий знак на писанках свідчать про духовні знання наших предків, які на сьогодні майже втрачені

Івана Купала

святкували **23-24 червня** в час літнього сонцестояння: увечорі, вночі і в самий день Купала. Свято Купайла відбувалося саме в період, коли сонце приходило до зеніту – найвище піднімалося над землею, давало найбільше тепла і світла, виявляло свою найвищу чудодійну силу для рослинного і тваринного світу та для людини. Вся рослинність досягала свого апогею, все нестримно росло, розцвітало, множилося, раділо життю

Якщо дівчата примушують хлопців (вогонь) зайти за вінком у свою стихію (воду), то після запалення вогню при заході сонця хлопці перестрибують через вогонь спочатку самі, показуючи свою спритність, а потім, як стихне полум'я, у парі з тими дівчатами, вінки яких дістали. Кожен вважає за честь очиститися вогнем, тричі перестрибнувши через багаття. Існують прикмети пов'язані з цим: якщо парубок найвище стрибнув - буде гарний урожай у його родини, вскочить у полум'я - чекай біди. Коли ж вдало перестрибнуть багаття юнак з дівчиною - вони неодмінно одружаться і проживуть у злагоді все життя. Тому важливо знати, що не можна стрибати через Купальське вогнище будь із ким, а лише з судженим (судженою)

Вранці, як тільки розвидниться, дівчата йшли гуртом до лісу та в поле збирати квіти для вінків. Найголовніше для вінків – барвінок. З лісових квітів ще збирали ромен-зілля, боркун-зілля, материнку, чебрець, нечуй-вітер, братки, з польових – волошки, мак, сокирки, колоски хлібних зел, з городніх – любисток, м'яту, чорнобривці, ласкавці та кудрявці.

Зібравши досить різних квітів, вони йшли до річки або прямо в лісі сідають колом і плетуть вінки. В деяких місцевостях дівчата плели вінки напередодні Купайла. Кожна дівчина мала сплести два вінка. Дали проводився своєрідний хоровод з вінками – дівчата повільно йдуть одна за одною, піднімаючи до сонця вінки, які тримали в обох руках. При цьому вони підтанцювали і співали купальських пісень.

Дівчата ховали свої вінки,
щоб хлопці не «викрали»,
бо то поганий знак, ці вінки
дівчата потім пускали по
воді і ворожили, хто, коли і
з ким побереться:

Гей, на Івана, гей, на
Купала,
Красна дівчина долі шукала.
Квітки збирала, віночок
вила,
Долі водою його пустила.

Полинь, віночку, по бистрій
хвилі,
Поплинь під хату, де живе
милий,
Поплив віночок долі водою,
Серце дівчини забрав з
собою.

СПАС

Дев'ятнадцятого серпня за новим стилем є свято Преображення Господнє, або Спаса, В цей день у церкві святять груші, яблука, мед і обжинкові вінки, або жмут колосся жита й пшениці.

Колись правовірні селяни до цього дня не їли садовини, бо це вважалося гріхом. Повернувшись з церкви, родина, звичайно, врочисто сідала за стіл і розговлялася: їли яблука з медом і запивали виноградним або яблуневим вином, — «щоб садовина родила».

В середній смузі України від цього дня вже можуть починатися приморозки, а тому й кажуть: «Прийшов Спас, держи рукавиці про запас!»

Перед Спасом є два тижні посту — «спасівка». Існує легенда, що спасівка — це є продовження Великого посту. Бог призначив для Великого посту дев'ять тижнів, а святі отці почали просити Бога, щоб щось із тим зробив, бо для людей зтяжко витримати такий довгий піст. Тоді Бог розділив той піст на дві частини: сім тижнів весною перед Великоднем і два тижні вкінці літа перед Спасом. Ось чому за народнім віруванням у спасівку треба так само постити, як і у Великий піст.

Спаса — це день поминання мертвих родичів; за народною міфологією, це третій виступ мерців на світ у весняно-літньому сезоні: мерці з'являються на Страсний Четвер, на Зелені Свята і на Спаса.

7 грудня - Катерини

Давним-давно в наших предків то було свято Доли з молодіжними обрядами та забавами, але з поширенням християнства на нього на клалося свято Катерини, яка вважається заступницею шлюбу та наречених. Під Катерину і на Андрія ворожать на коханих. Дівки ворожать про свою долю, вагітні жінки моляться про легкі пологи, навіть парубки загадують на майбутніх жінок. Свято Катерини можна вважати найбільшим і знаменним серед численних жіночих свят. Сподіваючись на допомогу святої Катерини, жінка просила її про щасливий шлюб, злагоду в родині. У самий же день свята дівчата ворожили і закликали долю. Вранці, до схід сонця, дівчина йшла в садок і зрізала гілочку вишні. У будинку ту гілочку ставила у пляшку з водою і чекала свята Маланки. Якщо до Маланки вишня розів'ється і зацвіте - добрий знак, то й доля дівоча цвісти буде. Засохне гілочка без кольору - погана ознака.

Традиційне сватання,

особливо поширене з XIX ст., відбувалося у формі переговорів послів молодого з батьками дівчини. Цей досить складний обряд вельми стисло описав Тарас Шевченко: «Покохався літо чи то два... Парубок йшов до батька й матері дівчини просив руки доньки. Коли батько і мати поблагословлять, то дівчина, перев'язавши старостам рушники через плечі, подає зарученому своєму на тарілці або крамну, або самодільну хустку».

Сватати дівчину молодий ішов зі сватами: батьком і близькими родичами - шанованими одруженими чоловіками. Взявши хліб і палиці, приходили вони до хати дівчини. За старшого старосту, як правило, вибирали гострого на язик і дотепного чоловіка, який умів артистично виголосити традиційну промову про мисливців, які побачили на снігу слід куниці-красної дівиці (центральні регіони України), або приходили торгувати теличку (Гуцульщина), або напивували собі прачки та швачки .

Новий рік

свято, яке знають, люблять і якого з нетерпінням чекають земляни - такі різні у своїх етно-національних традиціях, релігійних переконаннях, історичних і сучасних культурних перевагах, для кого він завжди несе із собою надію на здійснення особистих бажань і планів, а в цілому - на майбутній розвиток людства... до наступного нового року... і далі...

Незважаючи на те, що Новий рік - одне з небагатьох свят, що об'єднує все людство, за всіх часів у різних народів існували й існують свої власні традиції зустрічі Нового року, своя святкова атрибутика, тимчасові терміни для проведення цього свята.

Історія свята Новий рік сягає глибокої давнини, коли наші предки пов'язували й пристосовували його до різних знаменних подій свого життя, позначаючи тим самим настання нового часу, періоду, циклу життєдіяльності.

Весілля

Є одним з найбільш яскравих родинних свят, що поєднувало покоління і родини. Весілля в середовищі українців являло собою справжню урочисту драму, що супроводжувалася музикою, співами, танцями, іграми, набуваючи характеру народного свята.

Якщо сьогодні весілля справляють упродовж одного дня (як правило, вихідного), то ще зовсім недавно його гуляли цілий тиждень:

П'ятниця - починальниця,
Субота - коровайниця,
Неділя - вінчальниця,
В понеділок - їсти та пити,
У середу - похмелятися,
А в четвер після обіду
Та й додому поїду.

Народження дитини завжди було визначною подією в житті родини, адже за народним уявленням "хата з дітьми - базар, а без них цвинтар". Вагітну жінку не можна було лаяти та ображати. Їй слід було якомога довше приховувати вагітність, щоб ніхто не знав і не врік, щоб не тяжко було родити. Аби дитина була здоровою, до першої купелі лили свячену воду. Дівчаткам додавали меду, молока та квітів, щоб були гарними, а хлопчикам - дев'ясилу, щоб росли здоровими та дужими.

Новонароджену, а особливо хвору чи кволу дитину, треба було якнайшвидше охрестити. У церковному обряді хрещення на перший план виступають хрещені батьки, ролі яких надавали особливого значення. Вони шанувалися як близькі родичі і були для хрещеника другими батьками, бо мали за обов'язок опікуватися дитиною, брати участь у її вихованні, допомагати у скрутну хвилину. Хресні мали бути хрещеними та перебувати у церковному шлюбі.

Після хрещення до хати сходились родичі та сусіди. Не можна було приходити з порожніми руками.

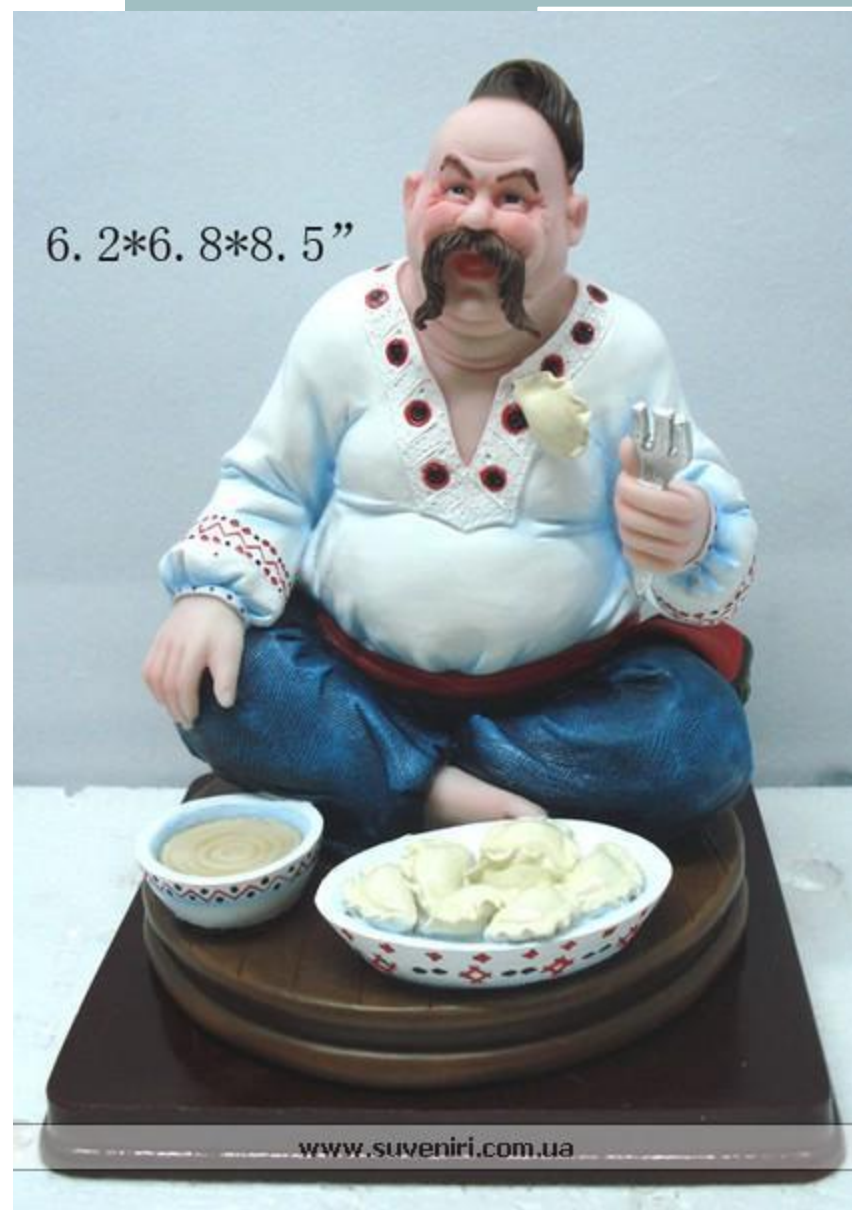

Народна кухня – це така ж культурна спадщина українського народу, як мова, література, мистецтво, це неоціненний здобуток, яким можна пишатися, який не слід забувати.

Вареники були обов'язковою стравою, котру несли молодій дівчата-дружки на другий день весілля, а жінки - породіллі. При цьому примовляли: Щоб повна була завжди, як вареник. У цих випадках вареники символізували продовження роду. Вареники з сиром, мащені сметаною, були неодмінною стравою на Масляну (Сиропуст) поряд із млинцями, оладками, налисниками. Вареники й нині є однією з найулюбленіших і найпоширеніших страв.

Дуже характерним для української кухні є достаток борошняних виробів, причому улюбленим видом тіста є прісне - просте прісне, прісне напіввитажне, заварне прісне, прісне здобне з використанням соди як розпушувача, а для кондитерських блюд - переважно піскове. Національними блюдами є вироби з простого бездріжджового тіста: вареники, галушки, шулики, лемішки, гречаники, коржі і більш нові за часом кондитерські вироби - вергуни і ставбиці.

БОРЩ - одна з найпопулярніших страв.

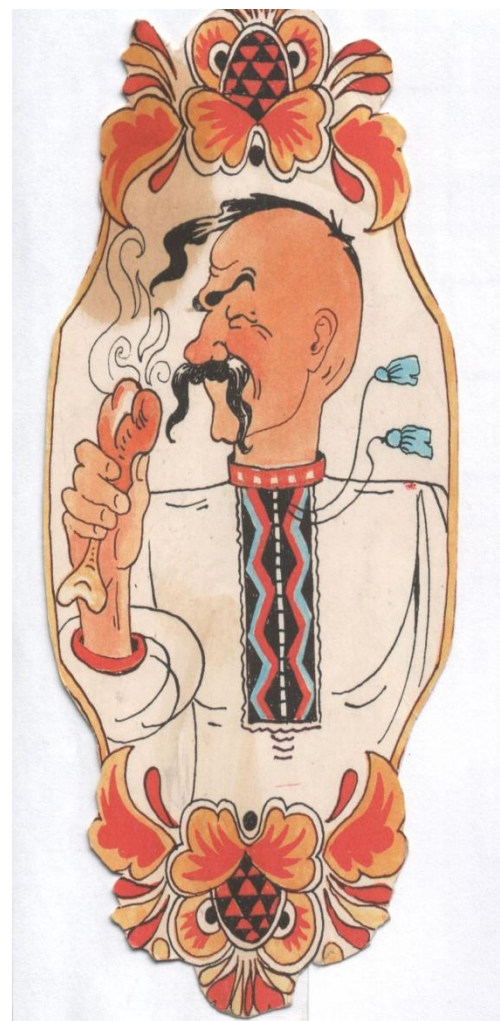
На Україні існувало три різновиди борщу. Перший, червоний, найулюбленіший, готували з капустою, буряком, морквою, петрушкою (пастернаком), пізніше - з картоплею. У святкові чи недільні дні борщ варили на м'ясній юшці (із свининою чи птицею), в будень - затовкували або засмажували салом із часником та цибулею. Для борщу звичайно заправляли червоний городній буряк і використовували як його, так і квас. Для смаку додавали сметаною. Гостроти борщу додавав червоний стручковий перець, особливо поширений на Півдні України. Борщ готували з квасолею (Середнє Подніпров'я, Полтавщина, Поділля), на Півдні додавали злегка підсмажене борошно, (затирали борщ), а на Полтавщині - галушки. На Поділлі для закваски борщу готували спеціальний квас із запарених житніх висівок - грис. На крайньому заході борщ варили дуже рідкий, лише з буряками, заправляючи засмажкою, а для кисло-солодкого смаку додавали сік свіжих вишень або яблук. У піст борщ варили без сала та м'яса, лише на олії, проте намагалися додати до овочевої юшки гриби, в'ялену, сушену або смажену рибу. Червоний борщ широко вживали не лише як повсякденну обідню страву, але й на Різдво, весілля, хрестини, поминки.

*В Україні їдять сало,
Не багато і не мало.
Товщина – на шість пальців,
І картопелька на смальці.
А свинина, як малина,
Що у роті тане,
Як найкраща, в світі жінка,
Як дівча кохане.
Я люблю, на повний шлунок,
Їжу – це любовний трунок.
Не шукайте, дівки зілля,
Тягніть сало із підпілля.
Сало – це кохання,
З вечора до рання.
Сало – це робота,
Сало – це дрімота.
Сало – це для пісні крила,
З салом і дівчина мила.*

Українська національна кухня з давніх часів відзначалась великою різноманітністю страв і їх високими смаковими й поживними якостями.

КОРОВАЙ

Неодмінним атрибутом весілля є коровай - обрядовий хліб, який випікали легкі на руку жінки, які щасливо живуть у першому шлюбі. В залежності від краю, коровай “бгали” і у молодого, і у молодої або тільки у молодого (Лемківщина) чи тільки у молодої (Слобожанщина). Коровай - це найчастіше висока пшенична паляниця, оздоблена виліпленими з тіста квіточками, колосками, пташками, зірочками й місяцем, що символізували міцність майбутнього подружнього життя, щастя, добробут і злагоду. Весь коровайний обряд супроводжувався піснями:

Піч наша регоче,
Короваю хоче,
А припічок посміхається,
Короваю дожидається.

Після того як коровай поставили у піч випікатися, коровайниці мили руки в ночвах, вмивали цією водою батьків і весь збір у хаті, а воду виливали під плодове дерево або на току, де кропили снопи й танцювали – “ обтрушували борошно ”. Якщо коровай виходив вдалим, молодим пророкували щасливе подружнє життя, якщо тріснутий - нещасливий шлюб, а загнічений - круту вдачу одного з молодих.

Література

1. О.Воропай. Звичаї нашого народу. 1991
2. Культура і побут населення України. Під ред. В.Наулко.
3. Борисенко В. К. Весільні звичаї та обряди на Україні. К., 1988.
4. Етнографія Києва і Київщини: Традиції й сучасність / За ред. В. Ф. Горленка. К., 1986.
5. Курочкін О. В. Новорічні свята українців: Традиції і сучасність. К., 1978
6. *Ніколаєва Т. Історія українського костюма
Київ 1996 історія костюма*
7. *Ганжа П. О. Таємниці*
8. *Тільке М. Загальна українського ремесла..- Київ . 1996.*
9. *Павлюк С.П. Українське народознавство..
-Львів. 1994*
10. www.hllab.dp.ua/Store/texts/costumes/
11. www.batckivchina.uaforums.net/
12. www.mundm.iatp.org.ua/EXHIBIT/
13. www.nastunya.com.ua/ua/journal/283/
14. http://storinka-m.kiev.ua/about_us.php
15. www.stitchua.com/articles/365.html

